

אומרים בו 'טרח וכתב', רק בדבר הנלמד במה הצד משני מקומות. וע' גם בתוס' שם קלג רע"א. וערש"ל וערוך לנר סנהדרין מ: ובמובא ביוסף דעת פסחים כח סע"ב.

וכן לענין שאר מידות אמרו כן – ע' ב"מ פרק ה' לענין גזרה שוה; ר"ן נדרים ג לענין הקש; חדושי הרמב"ן שבת סד, וכן ע"ש בתוס' קלג רע"א דמלתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא; תוס' זבחים ח רע"ב; שער המלך ריש הל' שחיטה.

כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחברו לא עשה כלום... ע' משא ומתן רחב בכללות הענין, בחדושי רעק"א; חדושי הגר"ח הלוי הל' עיוהכ"פ; חזו"א קכו; שו"ת אבני נזר או"ח תנו; שו"ת בית זבול ח"ב כו; חדושי הגרא"ל מאלין ח"ב יד; קדשי שעה סי' לט.

(ע"ב) 'אמר רבי חנינא: קטורת שחפנה קודם שחיטתו של פר לא עשה ולא כלום... צורך פנים כפנים דמי. תנן, אם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחילה מבפנים, ואם איתא, יחזור ויחפון מבעי ליה'. לכאורה יכול היה להקשות גם ללא דברי רבי חנינא; 'יחזור ויקטיר מבעי ליה' שהרי הקטרה עבודת פנים היא ממש ולכל הדעות סדרה מעכב. ואולם לפי מה שצדדו בתוס' ישנים בכוונת רש"י שאם הקדים עבודת פנים לעבודת חוץ אינו מעכב כי רק איחור העבודה נחשב שינוי לעכב ולא הקדמתה, אם כן מה שאמר רבי חנינא שחפינה קודם שחיטת הפר מעכבת היינו מפני איחור שחיטת הפר, ומשום שהשחיטה צורך פנים היא. הרי לפי זה לולא דברי רבי חנינא אין צריך להקטיר שנית (עפ"י רעק"א. ע"ש ובאחרונים המצוינים לעיל).

דף טא

'תרגמא עולא במתנות שבהיכל'. ואף לפי מה שאנו נוקטים להלכה כרבי יהודה שדברים הנעשים מחוץ לקדש הקדשים אין סדרם מעכב (וכפרש"י), לכתחילה צריך לחזור ולהזות מדם השעיר לאחר דם הפר שיהא נעשה כסדר. [וכן בהקדים מתנות של פר במזבח למתנות של שעיר בהיכל, הגם שאינו מעכב לפסול זריקת דם הפר, צריך לכתחילה לחזור ולהזות דם הפר על המזבח אחר השעיר] (עפ"י להם משנה; לקוטי הלכות).

'ת"ר וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים. אהל מועד זה היכל. מזבח – כמשמעו. רש"י מפרש שהדרש מתייחס למקומות שבהם ארעה הטומאה. ואילו התוס' (בשבועות יג:) מפרשים על ציון מקום ההזאות [ו'עזרות' היינו שפיכת שיריים שבעזרה. ונקט 'עזרות' בלשון רבים כדרכו. ריטב"א], ונצרך הכתוב ללמד שכל כהן משוח או מרובה בגדים מזה באותם מקומות, ולא אהרן בלבד הכתוב בפרשה. והרמב"ן כתב (בפרוש התורה ויקרא טו, יח) שכל קבוצת הזאות מכפרת על טומאה שארעה במקומה; ההזאות שבין הבדים מכפרות על טומאה שארעה לפני ולפנים. אלו שעל הפרוכת מכפרות על טומאת היכל וכליו. ומתנות הדם שעל המזבח מכפרות על טומאת המזבח וקדשיו כגון הקטורת, ולכן מחלקן הכתוב ומזכיר כל כפרה לעצמה.

'כפר אלו הלויים. הושוו כולן לכפרה אחת שכולן מתכפרים בשעיר המשתלח בשאר עבירות'. ביכפר האחרון השוה הכתוב כהנים לויים וישראלים. ואף על פי שהכתוב מדבר בשעיר הפנימי, אם

אינו ענין לפנימי שהרי הכהנים חלוקים משאר העם להתכפר בפרו של אהרן, תנהו ענין לכפרת שעיר המשתלח בשאר עבירות (עפ"י רש"י וריטב"א שבועות יג:).

'אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו'. כיוצא בזה פירש רבי יוחנן לעיל ס. מחלוקת התנאים, 'ושניהם מקרא אחד דרשו...'. וכן דרכו במקומות רבים; שבת קיז: עירובין כו. קה. פסחים סח: ר"ה ה. י: ביצה טו: תענית כט: מגילה ו: יט. קדושין גב: סנהדרין עח: קב: ובחים נח. מנחות כב. צז. חולין קא: ערכין לב.

וכן דרכו לפרש מח' תנאים ב'משמעות דורשין' – כמצוין בב"מ גב:

וכן דרכו בהעמדת כמה תנאים בשיטה אחת – כמצוין בזבחים מז:

[יצויין שכן דרכו של אב"י בכמה מקומות, להעמיד תנאים בשיטה אחת וגם לפרש מחלוקתם ב'משמעות דורשין' – כמצוין בקדושין מח: ובב"מ כו.].

ככלל, נראה ממקומות רבים ששיטתו של רבי יוחנן מתבטאת במגמה לאחד הדברים והדעות (כנ"ל) ולהכלילם תחת מסגרת אחת רחבה. ע' במצוין במנחות קד כמאה דוגמאות.

'נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הלוג...'. סדר הקרבת קרבנות המצורע בטהרתו, כך הוא: הכהן לוקח את האשם כשהוא חי ומניפו עם לוג שמן, המצורע סומך על האשם [בהכניסו את ידיו לפניו משער נקנור], שחט השוחט את האשם, ושני כהנים מקבלים את דמו; האחד מקבל בכלי ומוליכו אל המזבח וזורקו עליו, והשני מקבל הדם בידו הימנית ומערה לידו השמאלית ונותן בידו הימנית על תנוך אוזן המצורע הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית.

אחר מתן הדם, נוטל הכהן מלוג השמן ויוצק לכף יד חברו [ואם יצק לידו שלו – כשר], וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים.

[הכהן המזה עומד בעזרה (עפ"י תוס' מנחות עד: ד"ה איכא). ומה שאמרו בברייתא **'נתן מקצת מתנות שבפנים' – לאו דוקא, שלא היה נכנס בפנים אלא היה עומד בשער ניקנור** (תוס' ישנים. ולפנינו הגירסה 'בהיכל', ואולם בתוספתא ובכ"י הגירסה 'בפנים'. ע' דק"ס). ויש ראשונים הסוברים שעומד בהיכל ומזה בפרוכת. (מאירי כאן; רש"י לעיל כד. ומנחות עד: בכתי"י)].

אחר כך בא אצל המצורע ונותן מן השמן על מקום דם האשם. הנותן מן השמן שבכפו – יתנונו על ראש המיטה. שאר הלוג מחולק לכהנים.

אחר כך מקריב הכהן את החטאת ואחר את העולה (עפ"י רמב"ם הל' מחוסרי כפרה ד, ב).

(ע"ב) 'ותני תנא צריך ואין לו תקנה?...' היה יכול לתרץ שכאן דוקא נקט התנא 'צריך' הגם שאין לו תקנה משום ששנה אשם שנשחט שלא לשמו והרי בזה מתפרש 'צריך' ויש לו תקנה (עתוס'), לכך כלל בלשון זו גם כשלא נתן על גבי בהונות שבזה צריך ואין לו תקנה. אלא שהגמרא מפרש את האמת, שפעמים שונה התנא 'צריך' בזמן שאין לו תקנה (חדושים ובאורים).

'ולקח מדם האשם. יכול בכלי, תלמוד לומר ונתן – מה נתינה בעצמו של כהן אף לקיחה בעצמו של כהן'. התוס' תמדה הלא גם בקרבן חטאת נאמר ולקח ונתן. ע"ש.

ונראה שהדרש מבוסס על יתור הכתוב שנאמר באשם מצורע עשיר (ויקרא יד, יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך... – לאיזה צורך הכפיל שוב 'הכהן'? – אלא בא להורות מה נתינה בעצמו של כהן אף לקיחה בעצמו של כהן, אבל בחטאת אין כתיב (שם ד, ל ד) אלא 'כהן' אחד (עפ"י משך חכמה ויקרא יד, יג).

ולהוות בהיכל ובמזבח, אין צריך לחפון שוב, שהשחיטה הראשונה הועילה למתנות שלפני ולפנים והרי החפינה היתה לאחריה, ואילו השחיטה השנייה אינה אלא לסיים ההזאות (עפ"י תו"י, מריב"א; ריטב"א. ואין הדבר מוסכם – ע' בשפת אמת).
 שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר – לא עשה ולא כלום (עולא).
 יש אומרים שלפרש"י (נו) יש חולקים על עולא בזה. ואולם התוס' ושאר ראשונים נקטו שם שדברי עולא מוסכמים.
 להלכה אנו נוקטים כדברי עולא, הגם שהלכה כרבי יהודה שדברים הנעשים בחוץ אינם מעכבים (עפ"י רמב"ם; לחם משנה ולקוטי הלכות).
 עוד על שינוי בסדר המתנות והגרלת השעירים – לעיל לט מ.

ב. נחלקו הדעות האם שפיכת שיריים מעכבת אם לאו. ויש אומרים שנחלקו בזה רבי עקיבא (י"ג: רבי נחמיה) ורבי יהודה (כן מתפרשת מחלוקתם לפי רבי יהושע בן לוי או רבי יוחנן. וערש"י ורבנו חננאל שני פירושים). התוס' כתבו שלא אמר רבי נחמיה [כדברי רבי יוחנן] ששפיכת שיריים מעכבת אלא בחטאות פנימיות אבל לא בחיצוניות.
 להלכה נוקטים ששפיכת שיריים אינה מעכבת, אף לא של החטאות הפנימיות.

דף טא

- א. שני שעירי יום הכפורים ופרו של אהרן, על מה ועל מי הם מכפרים?
- ב. נשפך דם הפר או השעיר תוך כדי המתנות או ביניהן – מה יעשה?
- ג. נשפך השמן או הדם שבקרבנות המצורע תוך כדי המתנות – מה דינו?
- ד. אשם מצורע שנשחט שלא לשמו – מה דינו?

א. השעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו של ישראל [והלויים והעבדים. ע' חולין קלא: ותוס' מנחות צב. ד"ה הושו; ריטב"א שבועות יג:], אם שהה טמא במקדש או שאכל קודש והיתה לו ידיעה בתחילה ולא היתה לו ידיעה בסוף – תולה השעיר להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו חטאו ויביא קרבן עולה ויורד (רש"י עפ"י שבועות ז. והוא הדין למזיד. ע"ש יד וברמב"ם שגגות יא, ט). הפר מכפר על טומאת מקדש וקדשיו של הכהנים (וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח יכפר, ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר).
 לדברי רבי שמעון [דלא כרבי יהודה], וידויו של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות.
 שעיר המשתלח; לדברי רבי יהודה, מכפר על כהנים לויים וישראלים בשאר עבירות מלבד טומאת מקדש וקדשיו (ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר – הושו כולם לכפרה אחת). ולדברי רבי שמעון, וידויו שעיר המשתלח מכפר רק על ישראל בשאר עבירות אבל הכהנים מתכפרים בוידוי הפר כאמור. (לדעת רבי ירמיה (סו.) סתם משנה (שם) דלא כרבי יהודה. ואביי דחה).
 ע"ע בפירוט בשבועות יג יד.

ב. נשפך הדם בין המתנות שבפנים למתנות שבהיכל – מביא אחר ומתחיל ממתנות שבהיכל. נשפך בין מתנות ההיכל והמזבח – מתחיל מן המזבח (וכלה מכפר את הקדש – זה לפני ולפנים. ואת אהל מועד – זה היכל. ואת המזבח – כמשמעו. כולן כפרה כפרה בפני עצמן).
 נשפך הדם עד שלא גמר המתנות שבפנים – יביא דם אחר ויחזור בתחילה ויתן מבפנים. וכן בהיכל, יביא

ד. אחר ויתחיל ממתנות שבהיכל. וכן במזבח הזהב. כן סתמה משנתנו וכרבי מאיר. רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים: ממקום שפסק הוא מתחיל (מדם חטאת הכפרים אחת בשנה; רבי מאיר סבר, חטאת אחת = קרבן אחד) אמרתי לך ולא שתי חטאות לכפרה אחת. רבי אליעזר ורבי שמעון סוברים: חיטוי אחד ולא שנים. כלומר אין להכפיל הזאות).

א. הלכה כתנא קמא (רמב"ם עיוהכ"פ ה,ה-ז).

ב. יש מי שכתב שמודים ר"א ור"ש במתנות שבמזבח שמצוה אחת הן, ואם נשפך הדם באמצען

מתחיל מבתחילה (עפ"י שיטמ"ק מנחות טז: בהשמטות).

ג. נחלקו הראשונים האם מתן קרנות ושבע הזאות שעל המזבח כפרה אחת הן ואם נשפך לאחר

מתן קרנות קודם שבע הזאות מתחיל ממתן קרנות [לר"מ], כמו אם נשפך באמצע (תוס' זבחים

מב) או שתי כפרות נפרדות הן (רש"י שם ובמנחות טז:).

ד. משמע שאם נשפך דם השעיר ולא הפר – חוזר ושוחט שעיר ומביא דמו, ואינו חוזר ומביא

דם פר אחר (תוס' ישנים).

ג. התחיל בשבע הזאות השמן שכנגד קדש הקדשים ונשפך הלוג – יביא לוג אחר ויתחיל במתן שבע. גמר

מתן-שבע ונשפך הלוג – יביא אחר ויתחיל בבהונות. וכן אם נשפך באמצע מתן בהונות – נותן שוב

מתחילת הבהונות – שהיא עבודה לעצמה. רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים: ממקום שפסק הוא מתחיל.

הלכה כתנא קמא (רמב"ם מחו"כ ה,ה).

גמר מתנות שבבהונות ונשפך הלוג – אין צריך להביא שמן אחר, שמתנות הראש אינן מעכבות (ומיתר

השמן; והנותר בשמן – קראן הכתוב שיירי שיריים).

במקום אחר (ע' זבחים ו) נחלקו תנאים כשלא ניתן ממותר השמן שבכף על ראש המצורע; לרבי

עקיבא לא כיפר ולרבי יוחנן בן נורי כיפר ומעלים עליו כאילו לא כיפר. לפרש"י (שם), לפי

שניהם צריך להביא לוג שמן אחר; לרע"ק מתחיל ליתן מן הבהונות ולרבי"ג נותן על הראש ולא על הבהונות.

והתוס' חלקו (עפ"י המבואר בסוגיתנו) ופרשו שלרבי"ג אין צריך להביא לוג אחר למתן ראש אלא

שחיסר מצוה ולא עשאה כמאמרה. ועוד כתבו (ע' בדבריהם בזבחים) שאפילו לרבי עקיבא אינו

מעוכב לאכול בקדשים אעפ"י שחיסר מתן ראש.

הרמב"ם (מחו"כ ד) פסק כרבי עקיבא, ומכל מקום אם נשפך השמן – כיפר. ובאר בכסף-משנה

שלדעתו אין מתן ראש מעכב אלא אם השמן נמצא בעין (וע"ע שפת אמת זבחים ו).

נשפך דם האשם עד שלא נתן ממנו לבהונות – האשם עולה לגבי מזבח וטעון נסכים, וצריך אשם אחר

להכשירו למצורע. לדברי רבי יוחנן וכן תניא כוותיה, שנוי הדבר במחלוקת התנאים הנ"ל; לרבי מאיר

מתחיל מחדש במעשה האשם, שלשיטתו אין מניעה להביא שתים, ואילו לר"א ור"ש אין לו תקנה

שלדעתם אי אפשר להביא אשם נוסף (כבש אחד אשם). לדברי רב חסדא הכל מודים שאין לו תקנה

(והקריב אתו לאשם – אותו שהונף עם הלוג ולא אחר).

להלכה מביא אשם אחר (רמב"ם מחו"כ ה,ב).

עוד בדיני אשם מצורע שלא ניתן מדמו על הבהונות – במנחות ה.

ד. אשם מצורע ששחטוהו שלא לשמו – כשר ולא עלה לשם חובה.

לפרש"י, לדברי רבי יוחנן תלוי הדבר במחלוקת התנאים האם יש לו תקנה בהבאת אשם אחר

אם לאו. ולרב חסדא, לדברי הכל אין לו תקנה. (אתו). ואילו התוס' חולקים וסוברים שלדברי הכל יש לו תקנה בהבאת אחר שהרי כל מה שעשה בו כמאן דליתיה דמי. לדעת רב (במנחות ד) אשם מצורע שנעשה של"ש פסול הואיל ובא להכשיר ולא הכשיר. והשיבו על דבריו מהברייתא (עע"ש).

דפים סא – סב

קד. א. ארע ששחטו כמה פרים או שעירים [כגון שנשפך הדם ושחט אחר] ביוהכ"פ – האם כולם מטמאים בגדים ונשרפים בבית הדשן?
 ב. כמה שעירים משלחים במקרה זה?

א. כששחטו כמה פרים או שעירים, כגון שנשפך הדם והביאו דם אחר – כולם מטמאים בגדים (לעוסקים בשרפתה) ונשרפים בבית הדשן, כדין חטאות פנימיות. דברי רבי אליעזר ורבי שמעון. וחכמים אומרים: אין מטמאים בגדים ואין נשרפים אלא האחרון, הואיל וגמר בו כפרה. הלכה כחכמים (רמב"ם עביוה"כ ה, ט).

ב. כשהגריל על כמה זוגות שעירים, אמר רב נחמן: אינו משלח אלא שעיר אחד (לשלח אתו). רב פפי בשם רבא אמר: ראשון משלח [כרבי יוסי שאמר המפריש פסחו ואבד והפריש אחר ונמצא הראשון – מצוה להקריב הראשון אם אין השני מובחר ממנו (וכאן בשעיר אין שייך לומר מובחר כמו גבי פסח שאכילתו מצוה. תוס' ישנים. והתוס' להלן (סד): צדדו בדבר]. ורב שימי בשם רבא אמר: אחרון משלח, הואיל וגמר בו כפרה.

הלכה שראשון משלח (לקוטי הלכות עפ"י ר"ח ורמב"ם). ושאר השעירים – יש אומרים שירעו (כן הביא הריטב"א והש"ח-יצחק מהמאירי). ובספר חדושים ובאורים תמה על כך, מאחר ושימשו בדין שעירים מה שייך בהם רעיה, ומה יעשה בדמים. וכתב מצד הסברה שכונסם לכיפה.